Valleko kondea, modernitatea eta tradizioa.
Garai aldaketa baten isla

el conde del valle, modernidad y tradición.
el fin de una época

Kronologia

BERGARA

1846 Algodonera zabaldu zen.

1856 Matxiategiko hileria egin zen.
1862 San Martinen kanonizazioa.

1867 Epaitegia, eskolak eta kartzelak izateko eraikina egin zen.

1872-1876 Karlista gerra.

1880 Dominikoak Seminariora etorri ziren.

1884 Arrizuriaga etxea eraiki zen.
1885 Frontoi berria egin zen.

1887 Maria Cristina erregina eta Alfonso XIII erregea Bergaran egon ziren.
1888 Goiko trenbidea zabaldu zen, Maltzagaraino.

1895 Espoloiko zuhaitzak eta jarlekuak jarri ziren.
1897 San Martin Agirreren martiriotzaren 3. urteurrena ospatu zen.

1900 Zerrajeraka Bergarako lantegia zabaldu zen.

1902 Fiestas euskaras.

1915 Beheko trenbidea zabaldu zen.

1926 "Tricentenario de la llegada del Cristo de Montañes" jaiak ospatu ziren.
1928 Angiozar eta Ubera Bergarako udalherrian sartzen dira.
1929 Domingo Martinez de Isasi egindako omenaldira Primo de Rivera garaiin Gobernuko Lehendakaria zena etorri zen.
1930 Eusko Ikaskuntzako V Kongresua.

1936 Gerra.
1936-1939 Francisco Franco Bergarara etorri zen.

1944 Lanbide eskola zabaldu zen.

KONDEA

1843 Jaiotza.

1844 Ana, arrebaren jaiotza.

1873-1876 Ikasketak Guichoon, Frantzian.

1877-1880 Ikasketak Oñatian.

1880 Bartzelona. Zuzenbide ikasketak.
1881-1886 Valladolid. Zuzenbide ikasketak.
1886 Madrid. Zuzenbideko doktoradetza.

1892 Cipriana Balzola, ama, hiltzen da.
1893 Jose Maria Moraza, aita, hiltzen da.
1894 Pilar Labayenekin ezkontzen da.
1895 "Mühlbacher" omnibus kotxea erosi zuen.

1899 Madrideko Circulo de Bellas Arteseko argazkilaritza saileko kidea zen.
1904 Daimler kotxea erosi zuen.

1907-1918 Senadore.

1918 Ezkontzako zilarrezko ezteiak.

1923 Petroleo induketak Agerinen.
1932 Andaluziara bidaia.
1936 "Tricentenario de la llegada del Cristo de Montañes" ospatzeko batzordeko kidea.

1936-1939 Alzamenduaren aldekoa zen.

1944 Pilar Labayen, emaztea, hil zen.

1953 Ana, arreba, hil zen.

ARGAZKIGINTZA

1839 Dagerrotipoa (Louis Daguerre).
1841 Kalotipoa (William Fox Talbot).

1848 Albumina papera (Louis Désiré Blanquart-Evrard).
1850 Beirazko plakak.
1851 Estereoskopia aparatua saltzen hasten da. (Louis Jules Duboscq).
1851 Kolodioi hezearekin egindako negatiboak.

1878 Kolodioi lehorra: gelatino-bromurua.

1888 Pelikula errolloan.

1895 Zinea asmatu zen.

1907 Autokromoa: kristalezko plaka kolorean.

1913 Leica kamera.

1935 Pelikula kolorean.

MUNDUA

1863 Abraham Lincolnek Iparamerikatako esklabo beltzen emantzipazioa sinatu zuen.

1873 Christopher Scholesek idazteko makinaren asmakuntza.

1874 Espainako I Errepublikaren bukaera patentatu zuen.
1876 Alexander G. Bellek telefonoa patentatu zuen.

1886 New Yorkeko Askatasunaren Estatuaren inaugurazioa.

1897 Marconiren radioaren bitarteko komunikazioa.

1903 Pierre eta Marie Curiek Fisikako Nobel saria jaso zuten.

1903 Wright anaiek motordun hegazkinarekin egindako lehenengo hegaldia.

1912 Titanic itsasontzia hondoratu zen.

1914 Lehenengo Munduko gerraren hasiera.
1917 Errusiako iraultza.

1922 Tutankamonen hilobiaren aurkikuntza.

1929 Flemingek penizilina aurkitu zuen.

1933 Alemanian III Reich-a aldarrikatu zen.

1945 Bigarren Munduko gerraren bukaera eta Nazio Batuen Erakundearen sorrera.
1951 Juan Manuel Fangio munduko lehenengo automobilismoko lehiaketako irabazle.
1953 Stalin, Errusiako buruzagia, hil zen.
1953 Tenzing eta Hillary Everestera igo ziren.

Senar-emazteak
él y ella

Ignacio 1893. urtean ezkondu zen, Madrilen, emaztegaiaren familiak Genova kaleko etxean zuen otoiztegian. Labayen familia, dirua egin berrikoa izanda, ez zuen maiorazkorik edo hiri-higiezinik, baina ondasun ugariren jabea zen eta handik errenta onak zituen. Horretaz gain, Pilar polita zen eta ondo hezitakoa. Dudarik gabe, ezkontza egokia izan zen.

Ignacio se casa en 1893 en Madrid, en el oratorio que la familia de su mujer tiene en su casa de la calle Génova. La familia Labayen era de fortuna reciente y tenían bienes con rentas considerables, alejadas de los mayorazgos y las fincas urbanas. Además Pilar era bonita y tenía una buena educación. Fue, sin duda, una boda adecuada.

Bizimodu diruduna: etxea eta etxekoak

vida acomodada: la casa y los de casa

Errotalde jauregia Murua familiaren etxe nagusia izan da XVII. mendez gero, Martin Muruak erosi zuenetik Sevillatik dirudun bueltatu zenean. Ignacio Murua, Valleko IV. Kondea bertan bizi izan zen. Mendeetan zehar arbasoek bildutako baxera, koadro eta liburuez inguratuta, baina bere garaiko erosotasunekin, bizimodu aberatsaren lekuko da.

El palacio de Rotalde es la casa principal de la familia Murua desde que en el siglo XVII Martin de Murua la compró al volver de Sevilla con dinero. Ignacio Murua, IV Conde del Valle vivió en ella rodeado de la vajilla, cuadros y libros atesorados a lo largo de los siglos y con las comodidades propias de su tiempo llevó una vida adinerada.

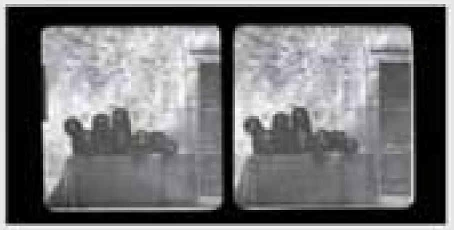

Aurrerapen zientifiko eta teknikoekin liluratuta

fascinación por los adelantos científicos y técnicos

Argazkizaletasuna, gutxi batzuen eskura

Valleko Kondeak betidanik izan zuen aurrerapen teknikoenganako interesa. Aldizkari espezializatu asko jasotzen zituen. Autoenganako eta argazkigintzako zaletasunak bizitza osoan zehar mantendu zituen.

Argazkigintza bere denbora-pasa gogoenetarikoa izan zen; eta Errotaldeko lorategia, argazki horien ohiko eszenatokia. Askotan antzematen da, gainera, argazkia ebaki baino lehen, irudia ateratzerakoan atzealdean erabiltzen zuten izara zuria. Beste batzuetan, berriz, Ignacio bera agertzen da argazkietan, horretarako urruneko kliskagailu bat erabilita.

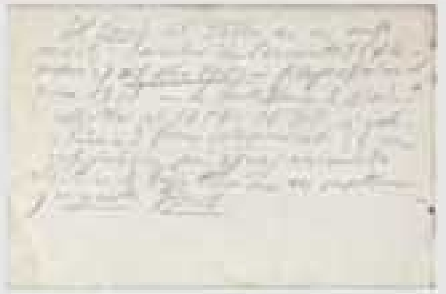

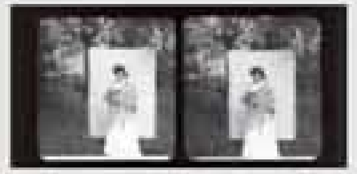

La afición a la fotografía, al alcance de unos pocos

El Conde del Valle siempre estuvo interesado por los adelantos técnicos. Estaba suscrito a numerosas revistas especializadas. Mantendrá la afición por los coches y la fotografía a lo largo de toda su vida.

La fotografía es uno de sus pasatiempos preferidos, y el jardín de Errotalde se convierte en escenario habitual de ello. Podemos ver en muchos casos la tela blanca puesta como fondo antes de recortar la fotografía. En otras ocasiones él mismo aparece en la foto y la hace con un disparador.

Bidaiak eta txangoak
viajes y excursiones

Gaur egun gure gizartean aisialdirako denbora izatea eta bidaiak egitea oso hedatuta dago. Valleko Kondearen garaian, ordea, gutxi batzuen esku zegoen; nahikoa diru eta denbora zutenek bakarrik egin zezaketen.

Bidaiatzean beste leku eta parajeak ezagutzen dira; batzuetan erlijio-arrazoiak medio –Erroma, Lourdes edo Sevillako Aste Santua, adibidez–; beste batzuetan, berriz, hiri handi batean egonaldi bat egiteko aukera –Madril edo Paris– eta bertan modako arropa erosi, museoetara joan, jatetxe onetan bazkaldu, zinera edo antzerkira joan, argazkilari batengana joan... Labur esateko, egunean egoteko modua.

Lagunen arteko bisitaldi ugariek (bisitak hartuz edo eurak bisitan joanda) estutu egiten dituzte euren familiako eta zirkulu sozialeko harremanak. Txangoak antolatzen dituzte inguruak ezagutzeko, piknik egiten dute, kostaldera joan...

Actualmente viajar y disponer de tiempo libre son actividades muy extendidas en nuestra sociedad. Tenemos que pensar que en la época del Conde del Valle estaban sólo al alcance de unos pocos que disponían tanto de recursos económicos como de tiempo para ello.

Los viajes son una manera de conocer otros lugares: algunas veces tienen un interés religioso, como los viajes a Roma, a Lourdes o a la Semana Santa de Sevilla. Otras en cambio es una oportunidad de pasar una temporada en una gran ciudad como Madrid o París y visitar museos, comprar ropa a la última moda, comer en buenos restaurantes, ir al cine o al teatro, ir al fotógrafo... En resumen estar al día.

Las frecuentes visitas de las amistades, y a las amistades, estrechan las relaciones de su círculo social y familiar. Organizan excursiones a los alrededores, van de picnic, a la costa...

Ekonomia
economía

[illegible]

[illegible]

Valleko Kondearengan aurkitzen ditugun modernitate-kutsuek kontraste handia sortzen dute tradizioan oinarritzen zuen ekonomiarekin: ondasunak errentamenduan edukiz edo errenta finkoko inbertsioak eginez. Aspaldiko oinetxe nagusietako maiorazkoa zenez (Murua, Jauregi, Balzola eta Larretxe eta Manzisidor), baserri eta etxe askoren jabea zen, eta alokatuta zituen, urteko errenta-kopuru baten truke. Errentaz bizi zen.

Maiorazkoaren instituzioa –saldu ezineko eta atxikitako ondasun-multzoak mantentzea lortu zuen instituzioa– 1841. urtera arte egon zen indarrean, baina, hala ere, familia askotan dinamika horrek iraun egin zuen eta ondasun gehienak bakar batek hartzen zuen herentzian; eta gero ezkontzen estrategiari esker, gainontzeko oinordekoei dote-diruekin ordaintzen zieten bakoitzari zegokion senipartea (legitima).

[illegible]

Los aspectos de modernidad encontrados en el Conde del Valle contrastan con una economía de base tradicional; alquilando los bienes e invirtiendo en renta fija. Como heredero de los antiguos mayorazgos de Murua, Jauregui, Balzola y Larrechea y Manzisidor es dueño de numerosos caseríos y casas que alquila a cambio de una renta anual. Vive de las rentas.

Aunque la institución del mayorazgo –que permitía mantener un conjunto de bienes vinculados, que no se podían vender– estuvo vigente hasta 1841, en muchas familias se mantuvo la dinámica de que la mayoría de los bienes los heredara uno de ellos; la estrategia matrimonial estaba destinada a pagar la legítima de los demás herederos con el dinero aportado en las dotes.

[illegible]

Valleko kondearen ondasunak
Bienes del Conde del Valle

[illegible]	[illegible]	[illegible]
		[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]		[illegible]
[illegible]		[illegible]
[illegible]		[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]

Erlijioa
religión

Valleko kondearen ezaugarri nagusiena bere katolizismo integrista da, eta horren eraginez duen ideologia politikoa. Bere erlijio-pentsaera lotuta doa kanpoalderako erlijio-zeinuekin; horrenbestez, gizarteko kide "gailendua" denez, aktiboki hartzen du parte, adibidez, Bergara eta Elorrioko prozesioetan. Gainera, harro zegoen Santa Ana ermitaren jabea izateaz; Borjako San Frantziskok bere meza berria ermita horretan eman baitzuen.

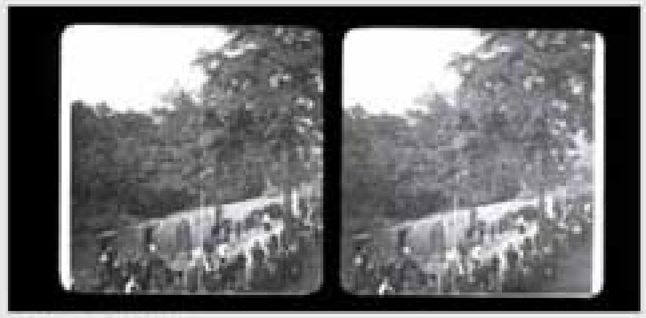

El Conde del Valle se caracteriza por un catolicismo integrista que impregna su ideología política. Su pensamiento religioso va unido a signos externos de religiosidad en los que como miembro "destacado" de la sociedad toma parte activa; las procesiones de Bergara y Elorrio. Además tiene a gala ser dueño de la ermita de Santa Ana, lugar donde San Francisco de Borja dio su primera misa.

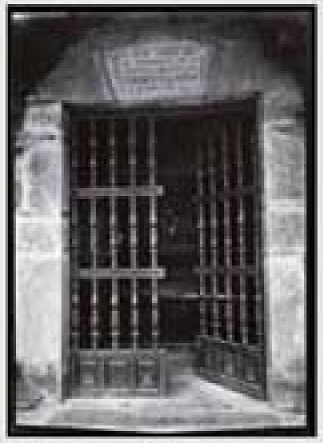

Aitaren aldeko familiatik XIX. mendetik zetorkion tradizio karlistaren oinordekoa izanik, Ignacio Murua 1907. urtean senatari izan zen hautagai-zerrenda katoliko eta foruzalearen barruan. Integrismo katoliko horrek eta antiliberalismoak eramango dute 36ko gerran bando nazionalaren alde egitera.

Politika
política

Heredero por parte paterna de una tradición familiar carlista desde el siglo XIX, Ignacio Murua fue senador en 1907 por la candidatura católica fuerista. Es el integrismo católico y el antiliberalismo lo que le lleva a apoyar al bando nacional en la guerra del 36.